

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Ректор НУБіП України
професор **Станіслав НІКОЛАЄНКО**
"22" 2023 р.

**ПРОГРАМА
ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
З ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ**

для вступників на освітньо-наукову програму «Менеджмент»
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
зі спеціальності 073 Менеджмент
галузі знань 07 Управління та адміністрування

Голова комісії

 /Віра БУТЕНКО/

Гарант освітньої-наукової програми

 /Тетяна БАЛАНОВСЬКА/

Київ – 2023

ВСТУП

Додаткове вступне випробування з економічної теорії складають особи, які здобули освіту за ступенем вищої освіти «магістр» або освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» не за спеціальністю «Менеджмент», а з інших напрямів підготовки.

Економічна теорія є не лише системою поглядів про господарське життя суспільства, які дають всебічне уявлення про економічні закономірності його розвитку, пояснює як здійснюється процес відтворення, а й намагається прогнозувати його поведінку в майбутньому і цим самим сприяє запобіганню значних економічних та соціальних втрат у разі виникнення кризових ситуацій. З погляду на це, економічна теорія виступає фундаментальною наукою, теоретичною основою всіх економічних дисциплін.

Проблеми економічної діяльності суспільства розглядаються економічною теорією на глобальному, макроекономічному та мікроекономічному рівні. Це дозволяє отримати знання про економічні відносини як систему, зорієнтувати майбутніх науковців на розв'язання практичних питань господарського життя країни, забезпечення умов ефективного високопродуктивного господарювання та управління на всіх рівнях національної економіки.

Мета додаткового вступного випробування з економічної теорії - перевірити та оцінити рівень теоретичних знань, практичних умінь і навичок з дисципліни «Економічна теорія», як базової дисципліни для менеджерів всіх рівнів національної економіки.

Під час додаткового вступного випробування з економічної теорії перевіряється рівень набуття ґрунтовних знань основних термінів, понять і категорій економічної теорії, сутності основних економічних законів функціонування і розвитку економічних систем різного типу.

Завданням додаткового вступного випробування з економічної теорії є перевірка набуття навичок раціональної дослідницької поведінки, виходячи з концептуальних основ аналізу та систематизації економічних процесів і явищ господарського життя країни, розуміння основ функціонування економічної системи.

Додаткове вступне випробування триває 2 академічні години, проводиться у письмовій формі за екзаменаційними білетами.

ПЕРЕЛІК ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ», ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ДОДАТКОВЕ ФАХОВЕ ВИПРОБУВАННЯ ТА ЇХ ЗМІСТ

Тема 1. Економічна теорія як наука

Зародження економічних знань. Основні етапи розвитку економічної теорії. Сучасні економічні теорії. Розвиток економічної думки в Україні.

Предмет економічної теорії. Продуктивні сили (виробничі ресурси): їх структура та ефективність використання. Економічні виробничі відносини: організаційно-економічні та соціально-економічні. Економічні категорії та економічні закони. Класифікація економічних законів, їх пізнання та використання.

Методи економічної теорії: загальнонаукові та спеціальні. Метод наукової абстракції. Аналіз і синтез. Поєднання кількісного та якісного аналізу історичного та логічного підходу. Суспільна практика. Соціально-економічний експеримент. Статистичні методи.

Функції економічної теорії. Місце економічної теорії в системі економічних знань. Економічна теорія та економічна політика.

Тема 2. Рушійні сили економічного розвитку

Економічні потреби суспільства та їх структура. Закон зростання потреб. Економічні інтереси: поняття, види та їх взаємодія.

Суспільне виробництво. Чинники виробництва та і їх взаємодія. Класифікація чинників виробництва: робоча сила, предмети праці і засоби праці; земля, капітал, праця, підприємницька здібність; інформаційний та екологічний чинники в постіндустріальному суспільстві. Виробничий потенціал суспільства і обмеженість ресурсів. Економічна ефективність використання ресурсів та її показники. Система економічних виробничих відносин. Продукт та стадії його руху. Структура суспільного виробництва: матеріальне та нематеріальне виробництво, соціальна сфера.

Тема 3. Економічні системи суспільства

Сутність і основні структурні елементи економічної системи. Типи економічних систем та критерії їх класифікації. Формаційний підхід і класифікація типів економічних систем: чистий капіталізм (ринкова економіка), командно-адміністративна система, сучасні змішані системи, перехідні економічні системи. Цивілізаційний підхід до класифікації економічних систем: доіндустріальна (аграрна), індустріальна, постіндустріальна.

Тема 4. Відносини власності в економічній системі

Сутність власності. Економічний зміст і право власності. Суб'єкти та об'єкти власності. Типи, види і форми власності. Еволюція форм власності.

Багатоманітність форм власності в змішаній економіці. Новітні тенденції в розвитку власності в постіндустріальному суспільстві. Роздержавлення власності як загальноекономічний процес та його особливості в умовах перехідної економіки постсоціалістичних країн. Механізм роздержавлення. Приватизація об'єктів власності: поняття, принципи, методи. Форми власності в Україні.

Тема 5. Форми організації суспільного виробництва

Генезис форм господарства. Натуральне виробництво: сутність і риси. Товарне виробництво: сутність, умови виникнення, розвиток та форми. Суперечності товарного виробництва.

Товарна форма виробленого продукту та послуг. Споживча вартість і вартість товару. Мінова вартість.

Теорії вартості та їх різновиди: теорія трудової вартості, теорія граничної корисності, теорія факторів виробництва, неокласична теорія вартості.

Закон вартості: сутність, механізм його дії та функції. Особливості дії закону вартості за сучасних умов.

Тема 6. Сутність і еволюція грошей

Становлення та еволюція грошових відносин. Історія розвитку грошей. Концепції походження грошей: раціоналістична, еволюційна, функціональна. Функції грошей. Еволюція і форми грошей.

Грошовий обіг і його закони. К.Маркс, І.Фішер та сучасні економісти про закони грошового обігу. Поняття інфляції.

Грошова система та її елементи. Основні типи грошових систем.

Тема 7. Ринок і механізм його функціонування

Сутність ринку. Об'єктивні умови його виникнення та характерні риси. Структура ринку. Класифікація та види ринків. Механізм ринкового саморегулювання: попит і пропозиція, ринкова ціна, конкуренція.

Попит. Крива попиту. Закон попиту. Еластичність попиту. Пропозиція. Крива пропозиції. Закон пропозиції. Еластичність пропозиції. Ринкова ціна. Рівноважна ціна, ціна попиту, ціна пропозиції. Функції ціни. Система цін.

Конкуренція та її роль у функціонуванні ринку. Види конкуренції. Досконала і недосконала конкуренція. Нецінова конкуренція. Захист конкуренції від монополії. Антимонопольне законодавство. Функції ринку.

Недоліки ринкового механізму і необхідність державного регулювання. Моделі ринкової економіки. Соціально орієнтована ринкова економіка: сутність, риси, структура. Шляхи переходу до ринку. Особливості переходу України до соціально орієнтованої ринкової економіки. Суперечності перехідного періоду та шляхи їх подолання.

Тема 8. Ринкова інфраструктура

Поняття ринкової інфраструктури та її основні елементи. Біржі та їх місце в ринковій економіці. Види бірж. Товарна біржа, її функції та класифікація. Товарні біржі в Україні. Фондова біржа та її функції. Первинний та вторинний ринок цінних паперів. Біржові індекси. Українська фондова біржа (УФБ). Види цінних паперів. Валютна біржа. Українська міжбанківська валюта біржа (УМВБ) та її функції. Біржа праці та її функції. Служба зайнятості в Україні. Банки та банківська система. Операції банків та їх функції. Типи банків. Небанківські фінансово-кредитні установи. Банківська система України.

Тема 9. Підприємництво і підприємство (фірма) в системі ринкових відносин

Мікроекономічний рівень і суб'єкти господарювання: підприємства, (фірми), домогосподарства. Поняття підприємницької діяльності. Функції та принципи підприємництва. Умови розвитку підприємницької діяльності. Суб'єкти, об'єкти та види підприємництва. Форми організації підприємницької діяльності. Особливості підприємництва в Україні. Підприємство (фірма) – первинна ланка ринкової економіки. Види підприємств та їх об'єднань в Україні.

Капітал (фонди) – матеріальна основа підприємницької діяльності. Кругообіг і оборот капіталу (фондів) як процес індивідуального відтворення. Оборот капіталу. Час обороту. Чинники прискорення обороту капіталу в умовах сучасної НТР. Маркетинг та менеджмент підприємства.

Структура капіталу (фондів). Основний капітал (фонди). Фізичний і моральний знос. Амортизація. Норма амортизації. Значення прискореної амортизації в умовах НТР. Капіталовіддача та капіталоємність. Оборотний капітал (фонди): сутність, структура та показники ефективності використання. Капітал сфери обігу. Оборотні засоби.

Тема 10. Домогосподарство як суб'єкт ринкових відносин

Економічна сутність домогосподарства. Місце домогосподарств в економічному житті суспільства та їх функції. Доходи домогосподарств, їх джерела та розподіл. Витрати на споживання. Заощадження домогосподарств.

Тема 11. Витрати виробництва і прибуток

Сутність витрат виробництва. Класифікація витрат виробництва в ринковій економіці: зовнішні і внутрішні; постійні та змінні; витрати в короткому та довгому періоді; граничні витрати; середні витрати; валові витрати.

Собівартість продукції, її види та структура. Шляхи зниження собівартості. Прибуток: сутність та функції. Теорії прибутку. Бухгалтерський, економічний і нормальний прибуток. Розподіл прибутку за основними напрямками його використання. Норма прибутку і чинники, що її підвищують. Рентабельність. Норма рентабельності. Інші форми доходів: підприємницький дохід, позичковий відсоток, торговий прибуток.

Тема 12. Особливості підприємництва в агропромисловому комплексі

Сільськогосподарське виробництво як особлива сфера вкладання капіталу. Аграрні відносини, їх специфіка і місце в економічній системі. Земельні відносини. Форми власності на землю і форми землекористування. Особливості проведення аграрної реформи в Україні. Рентні відносини. Рента і орендна плата. Види ренти: диференціальна, абсолютна, монопольна. Ціна землі та її динаміка в розвинутих країнах. Агропромислова інтеграція та її форми. Економічний механізм функціонування системи агробізнесу.

Тема 13. Відтворення і економічне зростання на макрорівні

Сутність суспільного відтворення та його види. Зміст і типи економічного зростання. Новий тип економічного зростання. Рушійні сили економічного зростання. Нагромадження та інвестиції. Види нагромадження. Норма нагромадження. Система національних рахунків (СНР). Методи обчислення валового внутрішнього продукту та взаємопов'язаних показників. Виробництво, розподіл і використання національного доходу. Національне багатство: сутність, структура та проблеми його відтворення. Національне багатство України.

Тема 14. Циклічність – загальна закономірність ринкової економіки

Економічна рівновага і циклічність. Сутність економічного циклу. Теорії економічних циклів. Види циклів: короткі, середні, довгі. Фази економічних циклів. Національні та світові економічні цикли. Особливості циклічного розвитку за сучасних умов.

Безробіття і зайнятість населення. Повна і неповна зайнятість. Природний рівень безробіття. Види безробіття та його соціальні наслідки. Проблеми політики зайнятості в Україні.

Інфляція: причини, види та соціально-економічні наслідки. Крива Філіпса.

Тема 15. Доходи населення

Сутність доходів населення, їх види та джерела формування. Доходи від трудової діяльності. Доходи від власності. Доходи від трансфертів. Доходи на інтелект. Орендний дохід. Процент на капітал.

Заробітна плата – основна форма доходів населення. Економічна природа зарплати. Форми і системи зарплати. Номінальна та реальна заробітна плата. Індексація доходів населення. Система соціального партнерства.

Соціальні програми як джерело формування сімейних доходів населення. Сукупний сімейний дохід. Пенсійне забезпечення та його види. Пенсійна реформа в Україні. Сімейний бюджет. Структура використання сімейних доходів.

Тема 16. Фінансово-кредитна система

Поняття фінансово-кредитної системи. Сутність і функції фінансів. Структура та джерела формування фінансів. Державний бюджет. Бюджетна система. Доходи і видатки бюджету. Бюджетний дефіцит і шляхи його подолання. Консолідований бюджет. Місцеві бюджети. Фінанси підприємств, їх структура та функції. Податки. Функції та види податків. Принципи побудови податкової системи. Крива Лаффера та можливість її практичного застосування. Поняття кредитної системи та її структура. Необхідність, сутність та джерела кредиту. Форми, функції та принципи кредиту. Кредитні засоби та механізм їх використання. Позичковий відсоток, його сутність, функції.

Тема 17. Економічна роль держави в ринковій економіці

Державне регулювання як складова частина господарської системи. Економічні функції держави в ринковій економіці. Сучасні моделі державного регулювання економіки. Кейнсіанська і неокласична моделі державного регулювання економіки. Монетаристське трактування економічної ролі держави. Форми і методи регулювання економіки державою. Бюджетна, податкова, грошово-кредитна політика держави. Соціальна політика держави. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва. Антиінфляційна економічна політика держави. Державна система управління природоохоронної діяльності. Економічний механізм природокористування відповідно до чинного законодавства.

Тема 18. Закономірності формування та сутність світового господарства

Об'єктивні передумови виникнення світового господарства: розвиток світового ринку, міжнародний поділ праці, інтернаціоналізація господарського життя. Глобалізація сучасної світової економіки.

Поняття світового господарства та етапи його розвитку. Сутність, функції та закономірності розвитку світового господарства. Нерівномірність розвитку окремих регіонів та міжнародна інтеграція. Створення єдиного європейського економічного простору. Система міжнародних економічних відносин. Світова торгівля, її види та структура. Міжнародна валютна система. Валютний курс. Європейська валютна система. Міжнародний валютний фонд і його функції. Вивіз капіталу. Причини та соціально-економічні наслідки вивозу капіталу. Науково-технічне співробітництво. Міжнародна міграція робочої сили. Причини міжнародної трудової міграції. Основні напрями трудової міграції. Міжнародні фінансово-економічні організації та їх роль у сучасній економіці. Валютні економічні зони.

Тема 19. Проблема інтеграції економіки України в світове господарство

Об'єктивні основи зовнішньоекономічних зв'язків України, її геополітичні інтереси. Основні напрями, форми і суб'єкти зовнішньоекономічних відносин України. Природно-ресурсний потенціал. Структура економіки. Експортно-імпортний потенціал України. Торгові партнери. Потреби імпорту. Регіональне співробітництво. Відносини з ЄС. Розширення зовнішньоекономічних зв'язків України. Міжнародні валютно-фінансові відносини України. Проблеми зовнішньоекономічної заборгованості. Залучення іноземного капіталу в економіку України. Відносини з міжнародними економічними та фінансовими організаціями.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базілінська О., Мініна О. Мікроекономіка. К.: ЦУЛ, 2019. 352 с
2. Банерджі А., Дюфло Е. Дієва економіка для важких часів. Львів: Наш Формат. 2021. 416с.
3. Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. Політична економія: навчальний посібник. 2-ге вид. Львів: «Магнолія плюс», 2018. 312 с.
4. Білецька А. В., Білецький О. В., Савич В. І. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка): навчальний посібник. 2-ге вид. перероб. та допов. К.: Центр учбової літератури, 2019. 688с.
5. Веріан Гел. Мікроекономіка: проміжний рівень. Лібра ВД, 2017. 632 с.
6. Галушка З., Лусте О. Стратегії розвитку бізнесу: теорія і практика : навчальний посібник . Чернівці : Чернівець. над. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 288 с.
7. Економічна теорія. Політекономія: навч. посібник /за заг. ред. В. М. Семененка та Д. І. Коваленка. К.: Центр учбової літератури, 2018. 358 с.
8. Єфремов В. В. Економічна теорія: навчальний посібник. Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 163 с.
9. Кокарев І. В. Основи економічної теорії: навчальний посібник. Дніпро: ДДУВС, 2020. 100 с.
10. Лагутін В. Д., Уманців Ю. М., Щербаківа Т. А. Економічна теорія: підручник /за заг. ред. В. Д. Лагутіна. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. 608 с.
11. Левицький В. О. Економікс: навчальний посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. 2018. 362 с.
12. Леоненко П. М. Два аспекти співвідношення дефініцій системи економічних наук. 2018. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/1406/Leonenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
13. Мацелюх Н., Розум О., Максименко І., Теліщук М. Основи економічної науки: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 324 с.
14. Основи економічної теорії: навчальний посібник/О. Захарченко, М. Барановська, Ю. Козак, В. Курмиженко, Л. Боденчук, М. Заєць, С. Шаповал, О. Кіро, Є. Кравченко, Л. Коноводченко. К.: Центр навчальної літератури (ЦУЛ). 2019. 264 с.
15. Панчишин С. М., Грабинська І. В. Про проблеми викладання фундаментальних економічних дисциплін у вітчизняних та закордонних університетах. Економічна теорія. 2019. №4. С. 81-92. URL: <https://doi.org/10.15407/etet2019.04.081>
16. Поплавська Ж. В., Крися О. Й. Мікроекономіка: Теорія і практика управлінської економіки. Навчальний посібник. Алерта, 2019. 270 с.
17. Синюченко М. І. Політична економія: навчальний посібник. Суми: ТОВ «Видавничий дім «Ельдорадо», 2015. 176 с.
18. Старостенко Г. Г. Політекономія: навчальний посібник. Ірпінь: Вид-во Нац. ун-ту ДПС України, 2015. 489 с.

19. Талавирия М.П., Байдала В.В., Бутенко В.В., Болгарова Н.К., Пашенко О.В., Гуща І.О. Економічна теорія: навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти. Перевидання. К.: Наукова столиця. 2020. 338 с.

20. Уразов А.У., Саух І.В., Вікарчук А.І. Основи економічної теорії. К.: Центр навчальної літератури (ЦУЛ). 2019. 312 с.

21. Яременко О. Л. Економічна теорія у сучасному дискурсі. Економічна теорія. 2019. №4. С. 93-111.

Перелік орієнтовних теоретичних питань

1. Виникнення та розвиток економічної теорії
2. Предмет, методи та функції економічної теорії
3. Економічні категорії та закони
4. Формацийний та цивілізаційний підходи до періодизації суспільного розвитку
5. Економічна система, її сутність та основні елементи
6. Типи економічної системи
7. Економічні потреби суспільства їх сутність та класифікація
8. Економічні інтереси: сутність, суб'єкти, класифікація
9. Власність її сутність та структура
10. Форми та типи власності
11. Сутність та структура суспільного виробництва. Матеріальне і нематеріальне виробництво
12. Основні фактори суспільного виробництва та їх взаємодія
13. Ефективність виробництва, її сутність, економічні показники
14. Форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне
15. Теорії вартостей
16. Суть ринку, його риси, елементи та функції
17. Ринок і його структура
18. Ринковий механізм та його основні елементи. Механізм ринкового саморегулювання
19. Конкуренція, її сутність, види і форми в ринковій економіці
20. Монополія та її форми
21. Сутність та функції грошей, теорії грошей
22. Грошова система та її типи
23. Грошовий обіг та його закони
24. Інфляція та її типи, наслідки, шляхи подолання
25. Закон вартості, його сутність та структура
26. Сутність ринкової інфраструктури, її основні елементи та функції
27. Банківська діяльність. Банки та їх місце в ринковій інфраструктурі
28. Біржі, їх види та функції
29. Кругообіг та оборот капіталу
30. Основний капітал, його фізичний і моральний знос
31. Витрати виробництва: їх суть та види
32. Підприємництво, його суть, умови та функції
33. Підприємство, його форми, види, функції. Типи об'єднань
34. Прибуток підприємства, його суть, функції, види

35. Суспільне відтворення, його суть та види
36. Економічне зростання: сутність, типи і фактори
37. Циклічність розвитку ринкової економіки. Фази економічного циклу
38. Соціально-економічний зміст, типи і форми прояву зайнятості
39. Безробіття та його типи
40. Суть, функції та структура фінансів. Види фінансів, риси фінансів
41. Державний бюджет: його функції, джерела формування, форми виплат, структура
42. Принципи бюджетного фінансування
43. Податки: суть, функції та види
44. Класифікація податків, принципи та методи оподаткування
45. Поняття кредитної системи та її структура. Форми і функції кредиту
46. Кредитна система та її структура
47. Агропромислова інтеграція та її форми
48. Особливості підприємницької діяльності у аграрному секторі, її суб'єкти та об'єкти
49. Рентні відносини
50. Суть, необхідність та еволюція державного регулювання економіки
51. Сучасні моделі державного регулювання економіки
52. Основні форми та методи державного регулювання ринкової економіки
53. Фінансова система: суть та структура
54. Об'єктивні передумови виникнення світового господарства
55. Поняття світового господарства та етапи його розвитку
56. Система міжнародних економічних відносин
57. Перспективи інтеграції економіки України у світову економічну систему
58. Сутність глобальних проблем, причини виникнення та їх класифікація
59. Сучасні форми прояву глобальних проблем людства
60. Шляхи розв'язання глобальних проблем.